

Василенко Олександр Володимирович,
аспірант Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ШАХРАЙСТВ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Одним із предметів кримінально-правової охорони, згідно ст. 1 КК України, є власність. Традиційно саме захист права власності був однією з перших цілей створення перших джерел кримінального права – хоча в стародавній період в першу чергу йшлося про криміналізацію крадіжок, грабеджів і розбоїв, а шахрайство досить довгий час вважалося скоріше аморальним явищем, ніж злочином.

В той же час, слід погодитись з думкою К.Л. Попова, що не в останню чергу прояви шахрайства стають можливими завдяки використанню досягнень науково-технічного прогресу, новітніх інформаційних технологій. Як наслідок, специфіка боротьби з шахрайством на сучасному етапі характеризується не лише його зростаючими кількісними показниками, але й прискореним оновленням його типових форм, підвищенням суспільної небезпечності таких злочинів [1].

Однією із сфер, де традиційно великим є обсяг шахрайських злочинів є фінансова сфера. Угода про асоціацію між Україною та ЄС у ч. 1, 2 ст. 126 визначає, що кожна Сторона може застосовувати або підтримувати певні заходи з пруденційних міркувань, зокрема: а) захист інвесторів, депозитаріїв, власників полісів або осіб, перед якими постачальник фінансових послуг має зобов'язання довірчої особи; б) забезпечення цілності та стабільності фінансової системи відповідної Сторони. Такі заходи не повинні бути більш обтяжливими, ніж це необхідно для досягнення їхньої мети, та не повинні бути дискримінаційними стосовно постачальників фінансових послуг іншої Сторони у порівнянні з подібними власними постачальниками фінансових послуг [2]. Специфіка ситуації із шахрайствами у банківській сфері полягає ще і в тому, що в реальній правозастосовній практиці важко розмежувати два наступних злочинів: шахрайство (ст. 190 КК України) яке проявляється у заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою (шахрайство); шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК України) що полягає у наданні завідомо неправдивої інформації органам державної влади, органам влади Автономної Республіки Крим чи органам місцевого

самоврядування, банкам або іншим кредиторам з метою одержання субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг щодо податків у разі відсутності ознак злочину проти власності [3].

Таке законодавче формулювання, формально розмежовуючи дані категорії злочинів, все ж робить це недостатньо чітко і саме в частині банківських кредитів. Вказівка на «відсутність ознак злочинів проти власності». Ситуація обтяжується тим, що юридичним службам банків – як правило досить поверхово обізнаним у сфері кримінального права, як правило, більш зручно подавати заяву про кримінальне правопорушення за «традиційною» ст. 190 КК України, а не більш специфічною ст. 222 КК України.

Ситуація обтяжується специфічною підслідністю злочину передбаченого ст. 222 КК. За загальним правилом він підслідний органам Національної поліції, але якщо під час розслідування злочинів, віднесених до підслідності «податкових органів» (ст. 204, 205, 205-1, 212, 212-1, 216, 218-1, 219) буде встановлено злочин, передбачені статтями 222, Кримінального кодексу України, вчинені особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, або іншою особою, якщо вони пов'язані із злочинами, вчиненими особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, вони розслідуються слідчими органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства [4]. Така подвійна підслідність призводить до неоднозначного тлумачення норм права органами кримінальної юстиції та судом.

Зокрема, 16 листопада 2017 р. Шевченківський районний суд м. Києва у складі: головуючого судді Лінника О. П., розглянув у відкритому судовому засіданні кримінальне провадження за обвинувальним актом відносно ОСОБА_2 (справа № 761/12971/16-к) та визнав цю особу винною ч.5 ст.27 ч. 1 ст.358, ч. 4 ст. 358, ч. 1 ст. 222 КК України з подальшим звільненням особи від покарання на підставі амністії. Фабула справи наступна 28 жовтня 2015 року приблизно о 12 годині 00 хвилин, перебуваючи за адресою: проспект Перемоги, 2 у м. Києві, за попередньою домовленістю, зустрілась із невстановленою особою та в подальшому, діючи умисно, за грошову винагороду, у невстановленій слідством особи придбала завідомо підроблений документ, а саме довідку про доходи від 22 жовтня 2015 року, у якій зазначено, що вона дійсно працює у ТОВ «КІМ 2007» на посаді головного економіста. Переслідуючи свій злочинний умисел, направлений на використання завідомо підробленого документа, знаходячись у відділенні ПАТ «Ощадбанк», що за адресою: м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 58, ОСОБА_2, діючи умисно, з метою

отримання кредиту, добровільно надала представнику банку ПАТ «Ощадбанк» ОСОБА_3 завідомо підроблену довідку про доходи від 22 жовтня 2015 року, в якій зазначено, що вона дійсно працює в ТОВ «КІМ 2007» на посаді головного економіста і її дохід за період з квітня 2015 року по вересень 2015 року складає 31710 гривень 76 копійок. В подальшому, зазначені ОСОБА_2 дані були внесені співробітником банку в заяву-анкету на отримання кредиту від 28.10.2015 року, яку ОСОБА_2 завірила власним підписом, тим самим використала завідомо підроблений документ. Внаслідок цього, 02 листопада 2015 року, ОСОБА_2, перебуваючи у приміщенні відділення ПАТ «Ощадбанк» за адресою: м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 58, одержала кредит на суму 30150 гривень [5].

Практично одночасно, 10.11.2016 Печерський районний суд м. Києва в складі головуючого судді Білоцерківця О. А., визнав обвинуваченого ОСОБА_1 винним в скоєнні злочинів, передбачених ч. 1 ст. 358, ч. 4 ст. 358, ч. 3 ст. 15, ч. 1 ст. 190 КК України за наступних обставин. ОСОБА_1, 18.04.2016 приблизно о 14 год. 30 хв., з метою заволодіння чужим майном шляхом обману, прибув до приміщення «Кредит Кафе» ТОВ «Партнер Фінанс», розташованого за адресою: м. Київ, вул. Велика Васильківська, 145/1, та використовуючи завідомо підроблений документ, а саме паспорт громадянина України на ім'я ОСОБА_2, ІНФОРМАЦІЯ_4, серії НОМЕР_1, виданого Каплуським РВ УДМС України в Івано-Франківській області 16.08.2012, з перекленою фотокарткою із зображенням на ній ОСОБА_1, та картку фізичної особи - платника податків надав їх представникові «Кредит кафе» ТОВ «Партнер Фінанс» для оформлення кредиту у сумі 500 гривень. Разом з тим, з причин, що не залежали від його волі, ОСОБА_1 не вчинив усіх дій, які вважав необхідними для доведення злочину до кінця, оскільки під час перевірки наданого їм паспорту громадянина України на ім'я ОСОБА_2, у працівників ТОВ «Партнер Фінанс» виникла підозра у його справжності, якими на місце були викликані працівники поліції, які затримали ОСОБА_1 [5].

Таким чином, в реальній правозастосовній практиці розмежувати шахрайство у банківській сфері та шахрайство із фінансовими ресурсами надзвичайно важко як через об'єктивні так і суб'єктивні причини. Недосконалість законодавства, низький професіоналізм органів досудового розслідування та їх бажання максимально швидко «позбутись» таких справ призводять до формального підходу до розслідування кримінальних проваджень.

Відтак, вирішення даної проблеми має проводитись як в законодавчій, так і в правозастосовній площині.

Список використаних джерел

1. Попов К. Л. Жертва шахрайства: віктимологічне дослідження : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / К.Л. Попов ; НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2007. – 20 с.

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони // Сторінка «Законодавство України» офіційного веб-порталу Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011/para2821#n2821&p= .

3. Кримінальний кодекс України // Ліга. Закон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T012341.html.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України // Ліга. Закон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T124651.html#5085.

5. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua>.